

DISINFORMAATIO
DIGITAALISESSA
YMPÄRISTÖSSÄ

TOINEN ASTE

3 x 90min

TARVIKKEET

Älypuhelin

Tekstinkäsittelyohjelma

Editointisovellus

TAVOITTEET

Tehtäväkokonaisuuden tavoitteena on auttaa nuoria tunnistamaan informaatiovaikuttamisen mekanismeja digitaalisessa toimintaympäristössä.

Tavoitteena on myös vahvistaa nuorten kriittistä medialukutaitoa ja ymmärrystä systemaattisesta harhaanjohtavasta tiedottamisesta omassa mediaympäristössään.

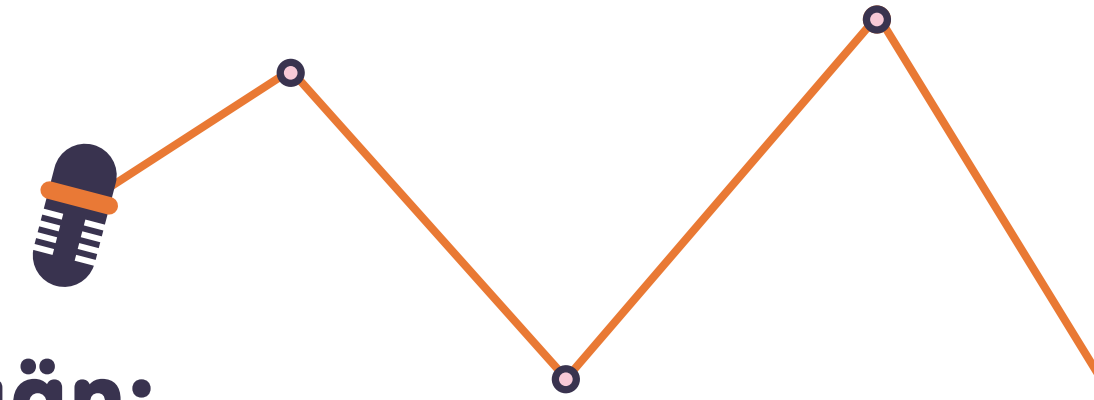
MITÄ TEHDÄÄN?

Open alustus 10 min

Tehtäväkokonaisuuden aikana jokainen perehtyy informaatiovaikuttamiseen, valeutisointiin ja niiden vaikutuksiin yhteiskunnassa.

Digitaalinen esitelmä

Omista havainnoista tehdään digitaalinen esitelmä oman älypuhelimien avulla.

Ohjeet esitelmään:

- Tehdään digitaalisesti käyttäen hyödyksi omaa älypuhelimia.
- Voi olla video, digitarina, posterit, podcast tai jokin muu mikä tahansa digitaaliseen esitysmuotoon tuotettu sisältö.
- Pitää esitellä omat päätelmät ja lähteet.
- Palautetaan opettajalle. Sopikaa yhdessä mihin ja milloin esitelmä palautetaan.

HARHAANJOHTAMISTA

Open alustus 10 min

Disinformaatio

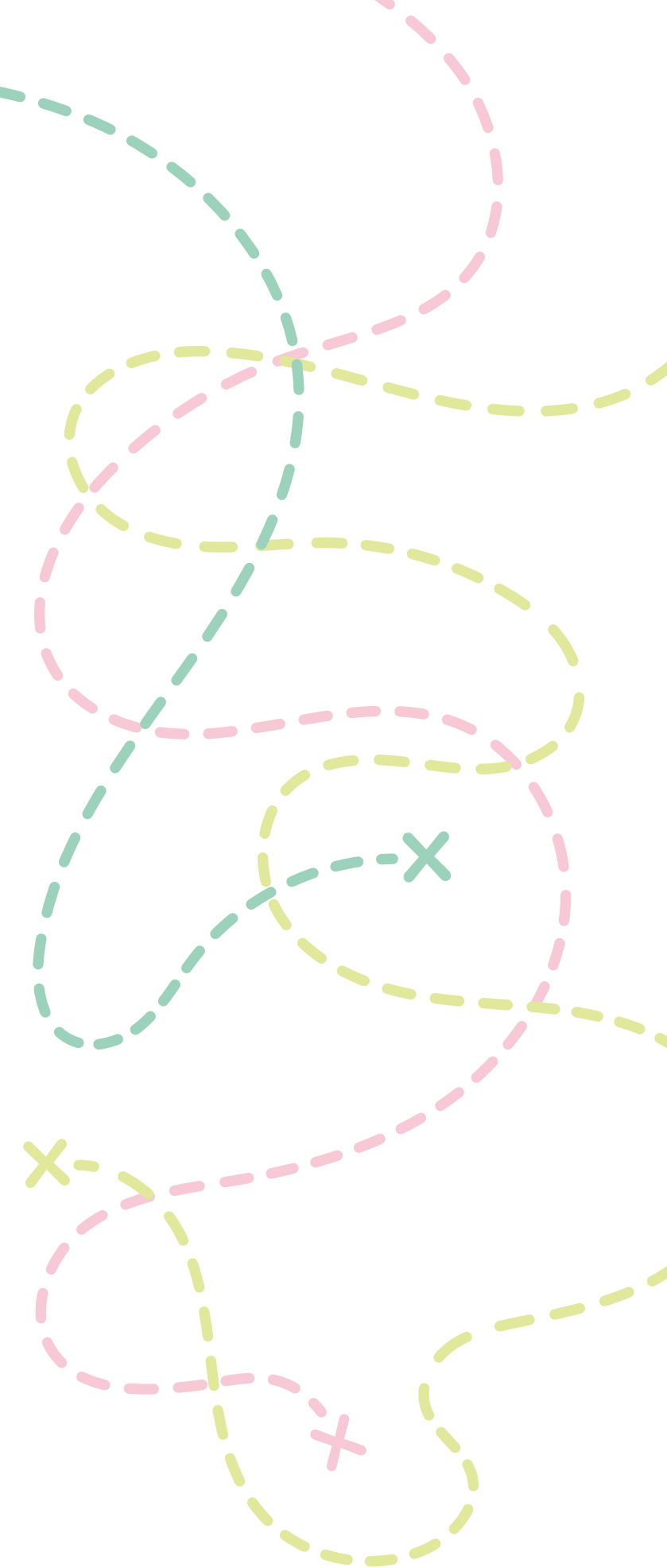
tarkoittaa systemaattisesti tuotettua vääristeltyä informaatiota. Eli joku tahon on päättänyt tehdä tiedottamista, jolla on tarkoitus muokata tiedon vastaanottajan ajatuksia ja mielipiteitä.

Misinformaatio

tarkoittaa väärää informaatiota, jonka joku on vahingossa jakanut, esimerkiksi sosiaalisessa mediassa. Eli jokainen voi vahingossakin jakaa väärää tietoa.

Valeutinen

harhaajohtamiseksi tehty teksti (myös video), joka matkii ulkoisesti journalismia, mutta ei ole sitä. Eli valeutinen näyttää oikealta uutiselta ulkoisesti, mutta sisältö on sekoitus valetta ja faktatietoa.

ETSI UUTINEN

Yksin 10 min

Etsi internetistä uutinen, jossa on kuva. Uutisen aiheella ei ole väliä. Ota uutisestasi kuvakaappaus ja lähetä kuva opettajalle.

Muista nimetä lähettämäsi tiedosto omalla nimelläsi.

Tehtävä jatkuu...

TUTKI UUTINEN

Yksin 10 min

Vastaa uutisen lähettämisen jälkeen kirjallisesti alle oleviin kysymyksiin.

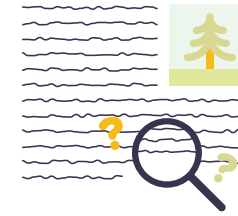
TARKISTA TAUSTAT

Tutki jutun julkaissut sivusto. Mikä on sen tarkoitus ja kuka on sen ylläpitäjä?

TARKISTA ASEENTEESI

Mieti, voivatko omat ennakkoluulosi vaikuttaa arvioosi uutisesta.

MIHIN JUTTU PERUSTUU?

Avaa linkit. Tukeeko esitetty taustatieto tarinaa?

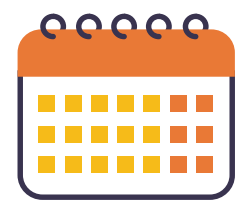
ONKO SE PILA?

Erikoinen uutinen voi olla pila. Tarkista sivusto ja kirjoittaja.

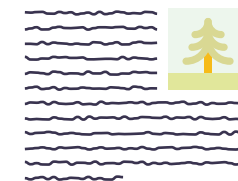
KUKA ON TEKIJÄ?

Hae tietoa tekijästä. Onko tekijä luotettava, onko häntä edes olemassa?

TARKISTA PÄIVÄMÄÄRÄ

Milloin uutinen on julkaistu? Onko se enää ajankohtainen?

LUE KOKO JUTTU

Klikkiotsikot hämäävät. Mikä on koko tarina?

Lähetä vastauksesi opettajalle. Muista nimetä lähettämäsi tiedosto omalla nimelläsi.

KEKSI VALEUUTINEN

Yksin 25 min

Kirjoita tekstinkäsittelyohjelmassa löytämästäsi uutisesta valeutisversio. Voit lisätä valeutiseesi vielä kuvan. Kirjoita valeutinen seuraavien kolmen kohdan avulla:

Pääväite

Kun löydät uutisesi pääväitteen voit sekoittaa valeutiseen montaa erilaista väitettä. Valeutinen ei useinkaan ole johdonmukaisesti kirjoitettu. Esitetyillä asioilla ei tunnu olevan loogista yhteyttä toisiinsa.

Fakta ja fiktio

Kun olet tarkistanut oikean uutisen paikkansapitävyyden voit kirjoittaa valeutiseen lisää omia mielipiteitä tai ihan suoranaisia valheita tapahtumien kulusta. Ole kuitenkin tarkkana, ettet liikaa liioittele.

Muokkaa

Keksi valeutiseen hyvä ja mahdollisimman harhaanjohtava otsikko.

Toisella oppitunnilla tarkastellaan erilaisia harhaanjohtamisen muotoja ja tutkitaan käsitteitä. Aloitetaan myös oman esitelmän suunnittelu.

KATSO JA KESKUSTELE

Yhdessä 30 min

Etsi internetistä
lyhyt video.

Keskustelkaa videon katsomisen jälkeen yhdessä seuraavien kysymysten avulla:

1. Mitä videossa kerrottiin?
2. Oliko video aito? Oliko videota muokattu? Jos oli muokattu niin miten?
3. Miksi mielestäsi uutisvideoita muokataan?
4. Missä yhteydessä valevideoita voi nähdä?
5. Kuka valevideoiden tekemisestä voisi hyötyä?
6. Voiko valeuutisiin törmätä omassa sosiaalisen median kanavissa?
7. Miten tunnistan valeuutisen?

LUE JA POHDI

Yksin 10 min

Etsi uutinen nimeltään "Halla-ahon ja Ohisalon eduskuntakeskustelusta levisi väärennetty video". Vastaa kirjallisesti kysymyksiin:

1. Mitä uutisessa kerrottiin?
2. Oletko itse nähnyt uutisessa mainitun videon?
3. Miksi video on tehty?
4. Kuka videon manipuloinnista hyötyy?

VAIKUTTAMISTA VAI VALETTA?

Yksin 20 min

Valitse alla olevista käsitteistä yksi.

Kirjoita parilla lauseella mitä

käsite mielestäsi tarkoittaa

harhaanjohtamisen tarkoituksessa.

Vastaa vielä lopuksi kirjallisesti:

- Kuka hyötyy siitä, että tuottaa harhaanjohtavaa tietoa?

Lähetä vastauksesi opettajalle.

Muista nimetä tiedosto omalla nimelläsi.

VALEUUTINEN

- Valheellista sisältöä, jonka tarkoituksena on johtaa harhaan.
- Asiayhteydestä irrotettuja kuvia ja videoita voidaan käyttää "todisteina".
- Voi matkia luotettavina pidettyjen lähteiden ulkoasua.

KLIKKIUUTINEN

- Huomiota herättävät, raflaavat otsikot.
- Herättää uteliaisuuden pimittämällä tietoa.
- Jutun sisältö ei aina vastaa otsikkoa.

POPULISMI

- Suosii joitakin ihmisryhmiä ja jättää toisia ulkopuolelle.
- Omaa näkemystä vahvistavaa tiedon tulkintaa ja valikointia.
- Tunteisiin vetoavaa kielenkäyttöä.

SALALIITTOTEORIA

- Monimutkaiset ongelmat yksinkertaistetaan salaliiton aiheuttamiksi.
- Eri mieltä olevat asiantuntijat nähdään salaliiton jäseninä.
- Vastaväitteet voivat jopa vahvistaa uskomusta.

NÄENNÄISTIEDE

- Esim. ihmehoidot, rokotevastaisuus ja ilmastonmuutoksen kieltäminen.
- Ristiriidassa asiantuntijoiden ja tutkitun tiedon kanssa.
- Voi käyttää yksittäisiä tutkimustuloksia harhaanjohtavasti.

PROPAGANDA

- Vallankäyttäjien, yritysten ja muiden organisaatioiden toteuttamaa.
- Pyrkii vaikuttamaan ihmisten arvoihin, tunteisiin ja ymmärrykseen.
- Luo ilmiöistä yksipuolisen kuvan.

ESITELMÄN SUUNNITELMA

Yksin 20 min

Kirjoita digitaalisen esitelmäsi suunnitelma. Palauta suunnitelma opettajalle sovittuun paikkaan. Muista nimetä tiedosto omalla nimelläsi.

Valitse käsite

Valitse edelliseltä sivulta yksi käsite. Mieti miksi juuri se on mielenkiintoinen?

Haluatko tietää siitä lisää, vai onko käsite sinulle jo ennestään tuttu?

Etsi lähteitä ja esimerkkejä

Tarkoituksesi on esitellä käsite, niin että sen merkitys harhaanjohtamisen näkökulmasta on selkeä.

Mistä löydät luotettavat lähteet? Millaisen esimerkin voit antaa valitsemastasi käsitteestä?

Valitse esitysmuoto

Miten teet esitelmän? Voisitko haastatella asiantuntijaa vai onko lyhytelokuvan tekeminen intohimosi?

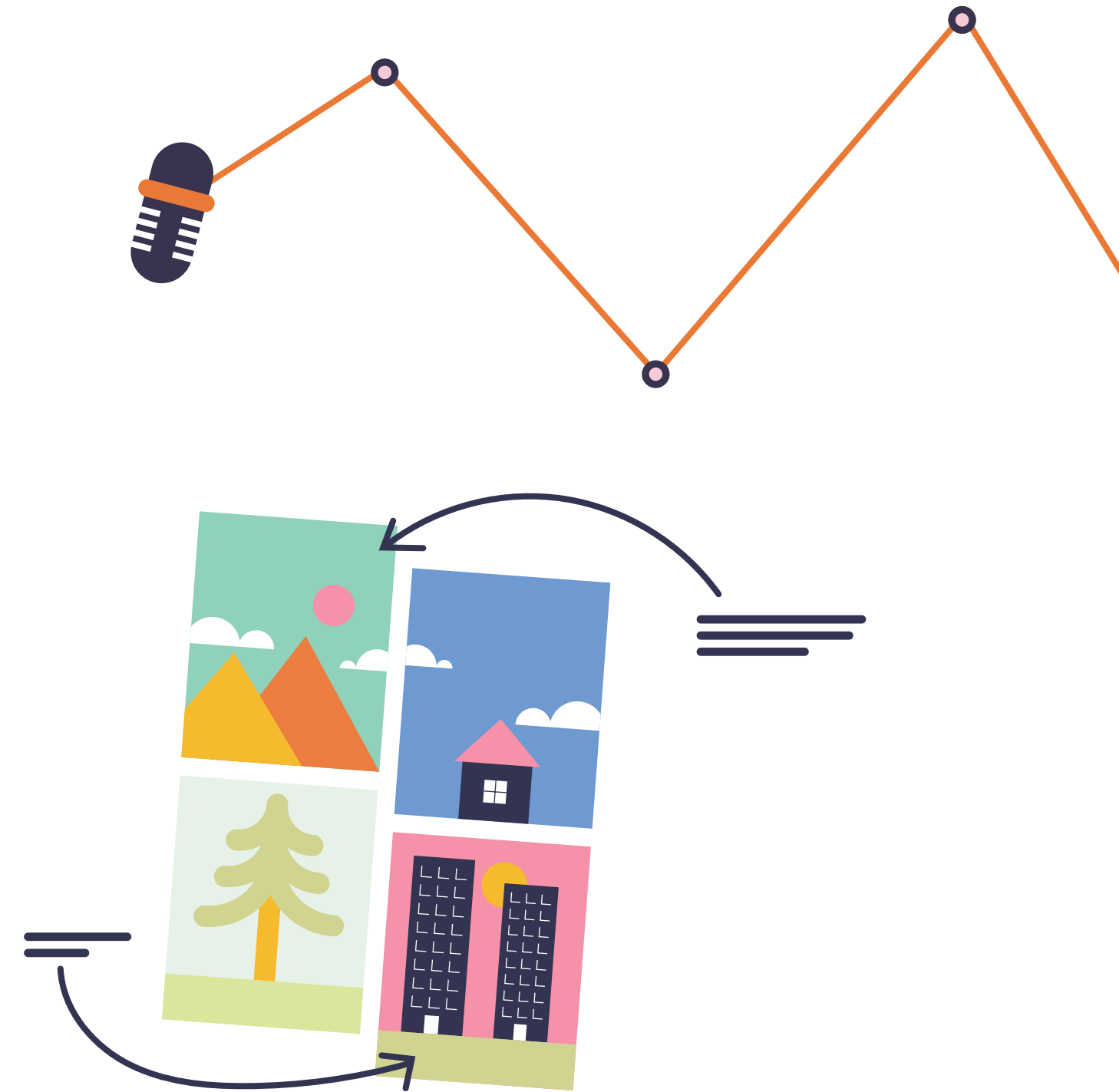
Oletko kokeillut digitarinan tekemistä? Osaatko tehdä podcastin? Nyt luovuus esiin!

DIGITAALINEN ESITELMÄ

Yksin 90 min

00:29

Seuraavaksi teet oman
esitelmäsi valmiiksi ja
palautat sen opettajalle.

LUE LISÄÄ

Reijo Kupiaisen artikkeli:

[Voiko mediaa luottaa?](#)

Juliste Suomen kirjastoseuran materiaalipankki:

[Tunnista valeuutinen](#)

Juliste KAVI:n Mediataitokoulun materiaalipankki:

[Pelkkää feikkiä?](#)

TEKIJÄT

Graafinen suunnittelu ja taitto:

Roope Lipsanen

Tuotanto:

Mediakasvatuskeskus Metka ry

INFO

**Mediakasvatuskeskus Metka ry on
valtakunnallinen mediakasvatusjärjestö.**

Toimintamme keskiössä ovat lapset, nuoret,

kasvatustyötä tekevät aikuiset

sekä huoltajat.

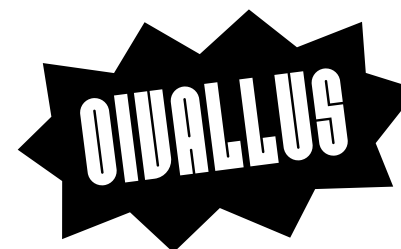

mediametka.fi

NORTHERN
Script_

Yhteispohjoismainen käsikirjoituskilpailu

Oivallus-seminaari

Minun elokuvani -palvelu